

dr hab. Krzysztof Kania, prof. UMK
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Nauk Historycznych
Instytut Historii i Archiwistyki
Katedra Historii XIX-XX wieku i Historii Najnowszej
ul. Bojarskiego 1
87-100 Toruń
e-mail: frantic@umk.pl

Toruń, 21 lutego 2022 r.

INSTYTUT HISTORII PAN	
Wypisywanie:	Złóżki:
25.02.2022	papier
21.02.2022	masz

sygn. 604.77
projekt
B

Recenzja cyklu powiązanych tematycznie publikacji pt. *Finlandia w dokumentach Departamentu Stanu USA w latach 1917-1919* oraz dorobku naukowo-dydaktyczno-organizacyjnego dra Jarosława Suchoplesa

I. Informacje wstępne

Dr Jarosław Suchoples jest pracownikiem naukowym (Senior Research Fellow) w Instytucie Muzyki, Sztuki i Badań nad Kulturą Uniwersytetu w Jyväskylä (Finlandia). W 2000 r. uzyskał stopień naukowy doktora filozofii (nauk humanistycznych) w Instytucie Historii Uniwersytetu w Helsinkach broniąc rozprawę doktorską zatytułowaną: *Finland and the United States, 1917-1919. Early Years of Mutual Relations* (promotor: prof. dr Matti Klinge).

Od 2000 r. dr Jarosław Suchoples pracował w kilku instytucjach naukowych i uniwersytetach, m.in. w Bangi, Szczecinie, Olsztynie, Wrocławiu, Berlinie i Warszawie.

Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół spraw związanych z postrzeganiem Finlandii przez dyplomację Stanów Zjednoczonych w okresie Wielkiej Wojny i w pierwszych miesiącach po jej zakończeniu, historii Finlandii w XX w. czy stosunków fińsko-sowieckich w I połowie XX w.

Swoją recenzję podzieliłem na cztery części: I. Informacje wstępne; II. Cykl powiązanych tematycznie publikacji, które stanowić mają osiągnięcie naukowe odpowiadające wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2021 r., poz. 478); III. Dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny w tym popularyzacja historii poza głównym cyklem tematycznych publikacji; IV. Konkluzja.

II. Cykl powiązanych tematycznie publikacji (dwie monografie naukowe/edycje źródeł + sześć artykułów naukowych)

Do oceny przedłożono mi wersje elektroniczne dwóch monografii naukowych stanowiących zbiory dokumentów i sześć artykułów uzupełniających cykl powiązanych tematycznie publikacji autorstwa dra Jarosława Suchoplesa. Zanim przejdę dalej, pozwolę sobie zacytować brzmienie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2021, poz. 478). art. 219, ust. 1 pkt. 2. Mówi ona, że stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

„posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:

- a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub
- b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b.”

Swoją recenzję rozpocznę od analizy edycji źródłowych. We wniosku wskazano na dwie monografie: pierwszą, zatytułowaną: *Finland 1917-1918 in the Documents of the US Department of State*, która zawiera 639 dokumenty (opatrzone 458 przypisami) i została wydana we Wrocławiu w 2006 r.¹ Druga nosi tytuł: *Finland in the Documents of the US Department of State: January–July 1919*, wyszła drukiem w Greifswaldzie w 2015 r. i zawiera 422 dokumenty (podobnie jak pierwsza zawiera m.in.: raporty, telegramy, memoranda, listy, okólniki, protokoły, itp.) opatrzone 738 przypisami. Odwołując się do przytoczonych wyżej regulacji prawnych trzeba zauważyć dwie rzeczy: po pierwsze, że w momencie publikacji obu tych książek nie istniały jeszcze żadne ministerialne wykazy wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe, do których moglibyśmy się odnieść. Po drugie, mimo to obowiązywała już wtedy (i w 2006 r. i 2015 r.) określona definicja monografii naukowej, zgodnie z którą uznana za takową publikacja powinna spełniać szereg kryteriów, w tym m.in. przejść proces recenzji wydawniczej. Tymczasem w obu edycjach źródeł brak informacji, by były one recenzowane. Być może wynika to z innych rozwiązań zwyczajowych, jakie funkcjonują w tym zakresie w danych wydawnictwach.

¹ Taka data widnieje na udostępnionym mi w formie ebooka egzemplarzu. Natomiast w autoreferacie podany został 2007 r. (s. 3), podobnie jak i w innych zapisach bibliograficznych i katalogach.

Niemniej jednak uważam za zasadne zadać w tym miejscu pytanie, czy rzeczywiście możemy uznać te pozycje za monografie naukowe w rozumieniu ustawy?

Przechodząc jednak do analizy merytorycznej treści wydawnictw, trzeba oddać redaktorowi, że dokumenty te zostały przygotowane z największą pieczołowitością i dbałością o drobiazgi i detale, a większość z nich to *inedita*. Dodać należy również, że na oba tomy składają się źródła wydane w języku angielskim, a w poszczególnych dokumentach wiele kwestii trzeba było wyjaśniać znając dodatkowo język fiński, szwedzki czy rosyjski. Te twarde kompetencje, które dr Jarosław Suchoples posiada, okazały się wielce przydatne przy tych dwóch osiągnięciach i zasługują na pochwałę. Natomiast zastanawiam się czy te 1086 strony opracowanych dokumentów z dodatkowymi sześcioma publikacjami (o których poniżej) mogą stanowić tytuł osiągnięcia, które posłuży za nadanie dr. Jarosławowi Suchoplesowi samodzielności naukowej, jaką w Polsce daje habilitacja.

Pierwsza wątpliwość wynika z wąskich zainteresowań kandydata, który w 2002 r. wydał na kanwie swojej dysertacji doktorskiej książkę pt. *Finlandia w polityce Stanów Zjednoczonych 1917-1919* (cykl powiązanych tematycznie publikacji celem uzyskania stopnia doktora habilitowanego: *Finlandia w dokumentach Departamentu Stanu USA w latach 1917-1919*). Drugą budzi fakt, że podstawą habilitacji miałyby być w pierwszym rzędzie edycje źródłowe, a nie opracowanie naukowe, monografia w najbardziej klasycznym dla nauk humanistycznych jej rozumieniu. To w przypadku monografii-opracowania znaczący wkład autora w rozwój dyscypliny jest wszak najbardziej zauważalny. Trzecia: czy poszczególne pozycje w prezentowanym cyklu artykułów/publikacji naukowych były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a) i b). To zasadnicze pytania, które trzeba zawsze zadawać oceniając pretendenta do kolejnego stopnia naukowego, szczególnie jak mamy do czynienia z dorobkiem zebrany od 21 lat, a podlegającemu nowej ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Przejdźmy zatem do artykułów, które stanowią dalszy ciąg cyklu powiązanych tematycznie publikacji. Scharakteryzuję je w układzie chronologicznym. Pierwszy z nich to: *Stany Zjednoczone wobec kwestii fińskiej w roku 1917*², „Zapiski Historyczne”, opublikowany w roku 2000, w którym obok szeroko rozwiniętych kwestii politycznych, Autor kreśli również obraz zależności gospodarczych wynikających z emancypacji tego kraju od Rosji. Dr Suchoples wyjaśnia nam działania amerykańskiej dyplomacji i powody, dla których nie uznawała ona Finlandii za niepodległe państwo, inaczej niż np. Francja, Niemcy czy kraje

² W autoreferacie tytuł błędnie podano jako: *Finlandia i Stany Zjednoczone w roku 1917* (s. 3).

skandynawskie. Autor tłumaczy również powody, dla których Finowie weszli w owym czasie pod orbitę wpływów niemieckich. Wszystko to niezwykle ciekawe, gdyby nie jeden szczegół, że informacje te Autor powtarza w swojej książce: *Finlandia w polityce Stanów Zjednoczonych 1917-1919*, Warszawa 2002 (w szczególności różne miejsca na s. 7-66). Nie ma nic w tym złego, niemniej jednak przynajmniej w książce powinien odnieść się np. w przypisie do tego faktu i podać swój artykuł w bibliografii. Nietaktem natomiast jest uwzględnienie artykułu z dysertacji doktorskiej w cyklu powiązanych tematycznie publikacji celem uzyskania stopnia doktora habilitowanego (z recenzenckiego obowiązku zaznaczam, że wówczas „ZH” miały punktację ministerstwa na poziomie 6p.).

W podobnej konwencji utrzymany jest kolejny przyczynek z 2002 r. ogłoszony w „Studia Maritima” (brak wówczas w wykazie czasopism i wydawnictw konferencyjnych), w którym Suchoples porównuje stosunek Stanów Zjednoczonych do Polski i Finlandii w roku 1917 i 1918, tytuł org. *The American attitude towards Finland and Poland in 1917 and 1918: an attempt of comparison*. Jak wiemy stosunek ten, mimo że o trzeciorzędnym znaczeniu, różnił się znacząco. W pierwszym przypadku był on pozytywny, a USA uznały utworzony 15 VIII 1917 r. w Lozannie Komitet Narodowy Polski (państwo polskie uznano de iure 22 I 1919). W drugim przypadku negatywy; bez decyzji o uznaniu dla nowo powstałego państwa, przynajmniej do maja 1919 r. I w tym wypadku są to znane i opublikowane w tym samym roku informacje pochodzące z wydanej drukiem rozprawy doktorskiej: *Finlandia...*, (fragmenty rozdziałów I, III i IV).

W następnym tekście zatytułowanym *Kwestia obecności wojsk niemieckich w Finlandii w roku 1918 w świetle dokumentów Departamentu Stanu USA* (2004), Habilitant rozwija wątki z artykułu umieszczonego w „Studia Maritima” i tłumaczy nieprzychylną postawę Waszyngtonu wobec Helsinek w 1918 r. Zagadnienia te, chociaż ujęte zdecydowanie inaczej, dr Suchoples podejmuje w jednym z podrozdziałów: *Wpływ wciągnięcia Finlandii w orbitę wpływów Niemiec na stan i perspektywy rozwoju stosunków fińsko-amerykańskich* swojej książki doktorskiej. Odnotowuję, iż „Rocznika Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego” nie było natenczas na listach MNiSW.

Oryginalny za to jest tekst: *The Long Way Home from Russia in 1918: The Affair of Professor Henry Crosby Emery and its International Implications*, który ukazał się w 2009 r. w książce *Forgotten by History. New Research on Twentieth Century Europe and America*, edited by J. Suchoples and K. Turton (Lit Verlag, wtenczas 5p. wedle klasyfikacji MNiSW). Autor omawia w nim losy amerykańskiego uczonego Henry’ego Crosby Emery’ego i działań

dyplomatycznych lub ich braku, podejmowanych celem uwolnienia go z obozów w Tucholi i Łęborku, a później z aresztu hotelowego w Berlinie. Dr Suchoples stawia w artykule pytania o ewentualne wątki szpiegowskie w życiorysie naukowca, które bez wglądu do odtajnionych niemieckich i amerykańskich materiałów wywiadowczych nadal pozostają bez odpowiedzi.

Również następny tekst z 2012 r.: *Russia in 1917-1919 according to American Documents on Finland* uznać wypada za oryginalny („Revolutionary Russia”, brak podówczas w wykazie czasopism i wydawnictw konferencyjnych). Traktuje on przede wszystkim o relacjach rosyjsko-fińskich w okresie przed odzyskaniem przez Finlandię niepodległości w grudniu 1917 r., kiedy była ona autonomicznym Wielkim Księstwem Finlandii oraz po uzyskaniu suwerenności i trwającej w tym państwie wojnie domowej. Z wielu wątków na uwagę zasługują dywagacje dr Suchoplesa na temat ewentualnej pomocy Finów dla „białych” Rosjan, a w dalszej perspektywie również Polaków dla m.in. Antona Denikina i Aleksandra Kołczaka, które mogły odegrać ważną rolę w dziejach świata i zdławić komunizm w zarodku. Wiemy jednak jaki był stosunek Józefa Piłsudskiego zarówno do „białych” jak i „czerwonych” Rosjan i dlaczego podjął on znaną decyzję o wstrzymaniu pomocy dla „białych”, obawiając się powrotu „Wielkiej Rosji”, która ponownie, przy poparciu Francji i Anglii, zagroziłaby niepodległej Polsce i ograniczyłaby ją terytorialnie do linii Curzona.

Ostatni artykuł z 2016 r. pt.: *In the Peripheries of Europe, on the Outskirts of Petrograd. World War I and Finland, 1914–1919* odnosi się do Finlandii w trakcie Wielkiej Wojny oraz konferencji pokojowej w Paryżu (1919) i ukazał się w pracy zbiorowej: *Re-visiting World War I. Interpretations and Perspectives of the Great Conflict*, Jarosław Suchoples/Stephanie James (eds.), w prestiżowym wydawnictwie Peter Lang (wówczas 25p. MNiSW). Wyszedł on ponownie drukiem w języku polskim w 2020 r. w pracy zbiorowej: *Rok 1918 w mojej wsi, w moim mieście, w moim kraju, w moim świecie*, red. P. Derengowski.

III. Dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny w tym popularyzacja historii poza głównym cyklem tematycznych publikacji

Nie odniosę się do planów i przyszłych aspiracji zawodowych dr Jarosława Suchoplesa wymienionych w Autoreferacie (s. 17–19), gdyż nie jest to przedmiotem oceny dorobku naukowego. Zwraca jednak uwagę, że ponownie dominują w nich informacje o zamierzonych pracach nad kolejnymi wydawnictwami źródłowymi. Tym samym oczekiwana przeze mnie monografia książkowa *sensu stricto* nie ma widoków powodzenia, chyba że

poważnie potraktujemy marzenia Autora o napisaniu pracy: *Dzieje Europy na tle historii świata w XX w.* (s. 21).

Za to na plus oddać trzeba Habilitantowi udział jako redaktora w dziewięciu publikacjach książkowych w prestiżowych wydawnictwach zagranicznych. Nie wiemy niestety jaki był wkład (udział procentowy) dr Suchoplesa w te osiągnięcia, wszystkie one z wyjątkiem pierwszego – wydanego w 2000 roku i najmniejszego objętościowo (ss. 45) są však współredakcjami. W pięciu z nich Autor zamieścił swoje artykuły naukowe. Poza tym dr Suchoples jest autorem dwunastu rozdziałów w monografiach naukowych oraz szesnastu artykułów, recenzji i haseł encyklopedycznych. To tu rozwija swoje pozostałe zainteresowania, spoza zasadniczego cyklu powiązanych tematycznie publikacji: *Finlandia w dokumentach Departamentu Stanu USA w latach 1917-1919*, w głównej mierze o problematykę stosunków międzynarodowych w regionie Azji i Pacyfiku, ale także wprowadzając do obiegu naukowego interesujące kwestie związane z polską filmografią w okresie tzw. reżimu komunistycznego i postkomunistycznego (do 2013 r.) i rolą polskiego filmu w kształtowaniu świadomości historycznej Polaków (wybuch drugiej wojny światowej). Nie mam również uwag do działalności dydaktycznej kandydata, niemniej jednak szkoda, że dr Suchoples nie pochwalił się, ilu wypromował licencjuszy, a przynajmniej w Uniwersytetach Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie i Uniwersytecie Szczecińskim prowadził seminaria licencjackie i dyplomowe.

Ważna w jego dorobku jest również działalność organizacyjna, a przede wszystkim piastowane od 2014 r. funkcje przewodniczącego komitetów organizacyjnych seminariów, przeglądów oraz konferencji międzynarodowych, działania te Habilitant kontynuował w Finlandii.

Oprócz tego dr Suchoples wziął udział w osiemnastu konferencjach i seminariach, czyli po doktoracie niespełna raz w roku prezentował wyniki swoich badań. Natomiast muszę przyznać, a brałem udział jako prelegent w jednej międzynarodowej konferencji naukowej z Habilitantem, że poziom jego referatu wygłoszonego w języku angielskim stał na bardzo wysokim poziomie i cieszył się dużym zainteresowaniem. Jeżeli wszystkie pozostałe wystąpienia wyglądały tak jak to w Krakowie w 2021 r. to uznać wypada je za ważne, mimo małej intensywności.

Kandydat udziela się również aktywnie jako recenzent dwóch pism naukowych; włoskiego i tajwańskiego. Pierwsze z nich uwzględnione jest na nowej liście MNiSW z wartością punktową – 20, drugiego niestety brak w wykazie.

Dr Suchoples zajmuje się również tłumaczeniami. Pod uwagę biorę jedynie dorobek po doktoracie i tym samym za ważne i istotne uważam tłumaczenie książki Matti Klinge z 2006 r.

Zorganizował również trzy wystawy w Niemczech i Malezji.

Prowadził także sporą liczbę wykładów gościnnych w różnych miejscach na świecie, co uznać trzeba za duże osiągnięcie popularyzatorskie.

Pochwalić się również może stypendiami ukierunkowanymi głównie na Niemcy i Finlandię (w tym miejscu niepotrzebnie ponownie wpisywał wcześniejsze osiągnięcia stypendialne i grantowe, również przed doktoratem).

Cała ta część, poza głównym cyklem tematycznych publikacji, wydaje się bardzo interesująca, a umiędzynarodowienie kandydata jest na najwyższym poziomie. Przyznaję, że pierwszy raz w ogóle takie oceniam. Tym samym zawiązka Habilitant spełnia pkt. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce: „wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej” (Dz.U. 2021, poz. 478).

IV. Konkluzja

Zanim przejdę do konkluzji, pozwolę sobie raz jeszcze przypomnieć brzmienie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2021, poz. 478). art. 219, ust. 1 pkt. 2. Na jej mocy stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która wykazuje udokumentowany wkład w rozwój dyscypliny i posiada: a) przynajmniej jedną monografię, b) cykl artykułów. Tymczasem Habilitant połączył dwie z tych dostępnych możliwości, wskazując nawet nie jedną, ale dwie monografie i uznając je za element powiązanego tematycznie cyklu publikacji. W odniesieniu do punktu 2a) ustawy istnieją uzasadnione wątpliwości co do uznania wskazanych edycji źródłowych za monografie naukowe w rozumieniu ustawy. Natomiast w odniesieniu do punktu 2b) powinniśmy ocenić wybrany subiektywnie przez dr Jarosława Suchoplesa cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych. Uważam, że z podanych wcześniej powodów, nie powinniśmy uwzględniać w ocenianym dorobku naukowym dr Suchoplesa artykułów powstałych na bazie dysertacji doktorskiej, a opublikowanych na łamach „Zapisek Historycznych” (2000) i „Studia Maritima” (2002). Z czterech pozostałych tylko dwa spełniają kryteria ustawy art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b). Niestety, mimo ich walorów naukowych, nie jest to wiele zważywszy na okoliczności.

Tym samym podtrzymuję moje wątpliwości, które przedstawiłem na początku recenzji i uznaję, że osiągnięcia naukowe dra Jarosława Suchoplesa, które składają się na cykl powiązanych tematycznie publikacji, nie stanowią znaczącego wkładu w rozwój nauk humanistycznych w dyscyplinie historia, a jego starania uważam za przedwczesne do otrzymania stopnia doktora habilitowanego.

Liczę jednocześnie na dyskusję podczas spotkania Komisji Habilitacyjnej oraz kolokwium, gdyż sprawa ta w moim odczuciu wcale nie jest taka oczywista i być może występują okoliczności, które stawiają ją w innym świetle.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'K. Kania'.

Toruń, dnia 21 lutego 2022 r.

dr hab. Krzysztof Kania, prof. UMK